

Др Вања Бајовић*

Милан Шкулић, *Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 672.

„Организовани криминалитет представља феномен, који због својих великих социјалних, правних, медијских и разноврсних других импликација, практично никога не оставља равнодушним. О кривичним делима која су продукт организованог криминалитета се у штампи много пише, о њему расправљају политичари, он је чест предмет коментара у уобичајеним комуникацијама међу људима. О ликовима из ‘света подземља’ и њиховим криминалним организацијама се пишу књиге и снимају филмови, а они су често и у стварном животу својеврсне медијске ‘звезде’. Дакле, у питању је појава која је у својој суштини веома интересантна читавом низу ‘корисника’. Посебно је уочљиво да су политичари, па и представници државне власти, веома склони, да онда када им то одговара, потпуно негирају постојање и деловање организованог криминалитета, или да минимизирају опасност од њега, док истовремено, други политичари, пре свега они који су опозиција власти, упорно тврде да он егзистира и да представља велику опасност, оптужују своју политичку конкуренцију да је неспособна да га искорени или да је чак коруптивним везама повезана са његовим експонентима итд.“

Овим речима Милан Шкулић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, започиње монографију *Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, објављену у издању Службеног гласника.

Који су разлози који ово дело препоручују стручној и осталој јавности? Читаоцима који су имали прилике да се сусретну с претходно објављеним делима професора Шкулића, ову књигу не треба посебно препоручивати. Препоручује се сама по себи, имајући на уму стил изражавања, систематичност и аналитичност аутора. Као

* Ауторка је доценткиња Правног факултета Универзитета у Београду, bajovic@ius.bg.ac.rs

професор кривичнопроцесног права и криминалистике, професор Шкулић се доста бавио проблематиком организованог криминалитета, што је 2003. године резултирало објављивањем монографије под насловом *Организовани криминалитет – појам и основни кривичнопроцесни аспекти*. Реч је најиме о једној од првих целовитих монографија на нашем простору и на нашем језику, посвећених овој тематици. Из те књиге су задржани одређени делови текста и добар део њене систематике, али уз велике измене и допуне условљене пре свега нормативним променама у процесном законодавству Србије, богатијом судском праксом у овој области и потребом да се обраде бројна питања која се, сада већ давне 2003. године нису постављала. То и представља основни разлог значајно већег обима ове књиге у односу на њену „претечу“ из 2003. године, па је ова књига далеко више од другог „измењеног и допуњеног издања“ раније монографије.

Књига *Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак* представља систематизовану студију дугогодишњег проучавања овог феномена. На више од шест стотина страница, подељених у седам поглавља, аутор до детаља разрађује сва питања и законске одредбе релевантне за ову област, али истовремено кроз цело дело провлачи логику свог системског схватања организованог криминалитета и његове комплексности.

Прво поглавље бави се појмом организованог криминалитета и његовим основним феноменолошким и етиолошким особеностима. Најпре се даје осврт на различите теоријске и законске дефиниције ове појаве, а затим се анализирају елементи дефиниције организованог криминалитета прихваћене у нашем законодавству. Аутор указује на одређену терминолошку проблематику код изучавања овог феномена и даје историјски приказ ове појаве у различитим друштвима и државама. С тим у вези, посебно су описани јужноиталијански „корени“ организованих криминалних група, илустровани случајем судије Фалконеа, чије је убиство представљало симбол бруталног сукоба државе и мафије у Италији. Даље се наводи пример САД-а уз посебан осврт на доба прохибиције и Коза ностру. Описане су и криминалне групе у Јужној Америци, Кини, Јапану, државама Централне и Источне Европе и Албанији. Аутор истиче како данас не постоји ниједна иоле развијенија држава у свету у којој не егзистирају одређени облици организованог криминалитета, наводећи реалне могућности за његово сузбијање и контролу.

Друго поглавље под називом „Прилог краткој историји организованог криминалитета – неколико карактеристичних ликова из света организованог криминалитета“ посебно ће бити интересантно широј читалачкој публици, будући да описује нашироко познате „ликове“ у великој мери промовисане холивудском кинематографијом, попут Ал Капонеа, Лакија Лучана, Багзи Зигела, Џона Готија, Пабла Ескоба-

ра итд. Описујући примере из организованог криминалитета једним релативно „популарним“ стилем, на начин који није сасвим типичан за научно оријентисане радове, професор Шкулић ову монографију чини веома интересантним штивом за велики број читалаца.

У трећем поглављу се детаљно анализирају материјални, кривичноправни аспекти организованог криминалитета, и посебно се обрађују поједина кривична дела чије је извршење карактеристично за организоване криминалне групе попут изнуде, отмице, неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, трговина људима, посредовање у вршењу проституције, коруптивна кривична дела и сл. Поред тога, аутор се бави и одређивањем појма организоване криминалне групе и односом саучесништва и организованог криминалитета.

Процесни аспекти реаговања на организовани криминалитет обрађени су у четвртом поглављу. Први део четвртог поглавља бави се субјектима и органима сузбијања организованог криминалитета како у Србији тако и на међународном плану, док је други део посвећен примени Законика о кривичном поступку у кривичним поступцима чији су предмет дела организованог криминалитета. Наведеној проблематици приступа се како из визуре расправног, тако и из визуре истражног процесног модела, и посебно се објашњавају промене у нормативној сфери произишле након усвајања „адверзијалног“ ЗКП-а из 2011. године. Посебно су обрађене различите врсте страначких споразума, тачније споразум о признању кривичног дела и споразум о сведочењу окривљеног или осуђеног лица, имајући у виду њихову примену у поступцима за организовани криминал. С тим у вези, аутор даје компаративноправни приказ положаја тзв. „крунских сведока“ у Енглеској, Немачкој, Аустрији, САД-у и бившим југословенским државама. Даље се наводе основне процесне фазе, уз посебан акценат на измене до којих је дошло усвајањем горепоменутог Законика о кривичном поступку.

Једна од основних карактеристика организованог криминалитета огледа се у доказним тешкоћама, односно често присутном доказном дефициту у погледу могућности кривичног гоњења чланова криминалних организација, имајући у виду да ове организације почивају на „завери ћутања“ својих чланова и често присутан страх сведока и жртава да сведоче у овим поступцима. Због тога су и уведене посебне доказне радње попут тајног надзора, симулованих полова, прикривеног иследника, контролисане испоруке, чија је примена могућа само у поступцима за поједина „најтежа“ кривична дела, која се не могу открити и доказати на други начин. Посебне доказне радње детаљно су анализирани у петом поглављу где се, поред „домаћих“ решења описује и упоредноправна пракса, која може

послужити као користан оријентир за евентуалне законске измене. Реч је о врло осетљивим питањима, будући да је танка линија између законите примене ових посебних доказних мера и повреде основних Уставних слобода и права попут права на приватност, неповредивост преписке и сл., те анализа професора Шкулића може представљати користан оријентир за будућу праксу.

Шесто поглавље бави се једним од најважнијих процесних проблема из ове области, тј. питањем заштите сведока у кривичним поступцима чији су предмет кривична дела организованог криминалитета. О значају овог питања говори и његово разматрање на међународном нивоу, озакоњено бројним конвенцијама. С тим у вези најпре се разматра међународна нормативна основа за заштиту сведока у кривичним поступцима и то Конвенција УН-а против транснационалног организованог криминалитета и основни правни механизми на нивоу ЕУ и Савета Европе намењени заштити сведока, илустровани праксом Европског суда за људска права. Аутор даље описује заштиту сведока у упоредном праву, пред међународним кривичним трибуналима и међународним кривичним судом, да би на крају дао детаљну анализу наших процесних решења.

На крају се, у седмом завршном поглављу анализира прилично осетљиво питање проширеног одузимања имовинске користи и поступак одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Конструктивна и аргументована критика појединих решења и судске праксе чини ово дело још значајнијим, имајући у виду да аутор не даје само теоријска објашњења законских одредаба, већ истовремено подстиче на њихово адекватније регулисање и исправнију примену.

Имајући то на уму аргументовано се може тврдити да књига *Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак* професора Шкулића представља значајан допринос кривичноправној науци. Детаљна и свеобухватна анализа законских одредаба поткрепљена примерима из праксе, прецизно и темељно навођење упоредноправних решења и међународних инструмената, позивање на праксу Европског суда за људска права и тумачење исте, прегледност и систематичност дела, јасан и занимљив стил писања, само су неке од карактеристика које ово дело чине вредним пажње и препоручују не само стручној јавности, већ и широј читалачкој публици заинтересованој за ову проблематику.